

CUMHURİYET DÖNEMİ (1920-1995) TÜRK SİYASİ ELİTLERİNİN TOPLUMSAL PROFİLİ

*Yrd. Doç. Dr. D. Ali Arslan
Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü*

ÖZET

Elitler, hem toplumsal kaynakların sahiplik ya da kontrolünü ellerinde bulundurmaları bakımından, hem de karar alma/verme sürecini yönlendirici konumda olmaları nedeniyle bireyler ve toplumlar açısından hayati bir önem taşır.

Elitlerle ilgili bu saptamadan hareketle, çalışmada Türk siyasi elitlerinin toplumsal özgeçmişlerinin incelenmesi ve toplumsal profillerinin ortaya konması hedeflendi. Toplumun ve bireylerin yaşamlarında, belirleyici ve yönlendirici bir etkiye sahip olan Türk siyasi elitlerine yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada söz konusu elit grubu yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki özgeçmişleri gibi temel faktörler dikkate alınarak incelendi. Araştırmanın yöntemsel temelini ikincil analizi (sekondary analysis) oluşturmaktadır. Çalışmanın temel veri kaynağı olarak ise arşiv araştırması ve literatür taraması ile ortaya konan veri setler kullanıldı. Türkiye’de siyasi gücün toplum kesimleri arasında dağılımı konusunda büyük bir eşitsizlik söz konusudur. Siyasi arenada bazı toplum kesimleri aşırı oranda temsil edilirken, öteki bazı toplumsal kesimler çok daha az oranda temsil edilmektedirler. Güç dağılımındaki bu dengesizlik ve eşitsizlik yalnızca Türkiye’ye özgü bir durum değildir. Klasik demokrasi teorisinin “salt eşitlikçilik” ilkesinin tam tersi bir görünüm oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Elit, Siyasi Elit, Türk Siyasi Elitleri, İktidar, Elit Teorisi

1. GİRİŞ

Elit konusu ve elit sosyolojisi, ülkemizde en az çalışılmış sosyoloji alanlarının başında gelir. Toplumumuzun içinde bulunduğu koşullar ve geçen birkaç yıl içinde Türkiye’de yaşanan siyasi olaylar, bu konular üzerinde acilen durulması, konuya ilişkin etkin ve objektif bilimsel araştırmaların yapılması gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur.

Elitler, toplumsal konumları bakımından karar verme sürecine en yakın durumda bulunurlar. Aynı zamanda karar verme sürecini yönlendirme ve şekillendirme araçlarını da ellerinde bulundururlar. Toplumsal gücü ve toplumsal kaynakları en etkin şekilde kontrollerinde tutan elitler, sahip oldukları bu özellikleri sayesinde, toplumsal kararları

şekillendirme ayrıcalığını, çoğunlukla kendi tekellerinde görürler. Bu nedenle, toplumun geneline yönelik olarak alınan kararlar hep elitlerin, özellikle de anahtar elitler olarak tanımlanan elit gruplarının damgasını taşır.

Araştırmacının 1993-1999 yılları arasında, İngiltere'nin Surrey Üniversitesi'nde elitler konusunda gerçekleştirdiği çalışmalardan yararlanılarak ortaya konmuş olan bu makale iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, konuyla ilgili temel kavramların tanımlaması yapıldıktan sonra, elit konusundaki belli başlı teorilere çok öz olarak değinilecektir. İkinci bölüm ise doğrudan Türk siyasi elitlerine, yöneliktir. Bu bölümde yaş, cinsiyet, mesleksi özgeçmiş gibi temel sosyolojik faktörler kullanılarak Türk siyasi elitlerinin toplumsal profillerini çizmek hedeflendi. Bunu yaparken de kurucu Meclis' ten (1920), 1995 yılına kadar geçen süreç içinde parlamento çatısı altında görev yapmış bütün (1991 seçimleri ile işbaşı yapan parlamentodaki) milletvekilleri çalışma kapsamına dahil edildi. Şimdi elitlerle ilgili temel kavramlara bir göz atalım.

2. KAVRAMSAL TEMEL

2.1. ELİT YA DA SEÇKİN

Köken olarak Latince “eligre” ve “electa” dan gelen “elit” kavramı, Fransızca “elite” sözcüğünden dilimize geçmiştir. Eligre sözcüğü latince’de seçme, “electa” ise seçilmiş, en iyisi anlamına gelir. Batıda günlük dilde kullanımı 17. yüzyıla kadar iner. Sosyal bilimler alanında kullanılmaya başlanması ise 19. yüzyılın sonlarına rastlar. Kavramın İngiltere ve Amerika’da yaygın kullanımı ise 1930’lu yıllarda başlar. (Arslan, 2000: 502)

Kavrama, sosyal bilimler alanında popülerlik kazandıran Vilfredo Pareto ve Gaetano Mosca’dır. Elit sözcüğünü sosyal bilimlerde ilk kullanan Gaetano Mosca, bu sözcüğü, Fransız sosyolog Henri de Saint Simon’dan etkilenecek keşfetmiştir. Bilimsel alanda ün kazanması ise Pareto sayesinde olmuştur. Pareto elit’i, belirli hiyerarşik yapılanmalar içinde en üst konumu elinde bulunduranlar veya kendi faaliyet alanının en iyileri, en etkilileri olarak tanımlar (Arslan, 1995:12). Bir başka deyimle, Pareto’ya göre elit, kendi çalışma alanlarında en üst konumda, zirvede bulunan insanların oluşturduğu toplumsal sınıftır (Arslan 1998: 22 ve 1995: 4).

Sosyalbilimlerde kavramlar genellikle ya teorik açıdan veya metodolojik açıdan ele alınarak tanımlanır. Teorik açıdan ele alındığında elit kavramı; kurumsal iktidara sahip, toplumsal kaynakları kontrol edebilecek konumda bulunan, karar verme sürecini doğrudan ya da dolaylı olarak

etkileme (aktif ya da potansiyel olarak) yetisine sahip, karşıtlarına rağmen istek ve amaçlarını gerçekleştirebilen bireyler olarak tanımlanabilir.

Tanımlamada geçen temel toplumsal kaynaklar; servet, prestij, statü gibi sosyal ve ekonomik kaynakların yanı sıra karizma, motivasyon, enerji, zaman gibi bireysel kaynakları da içerir. Tanımda vurgulanan bir diğer önemli nokta da, toplumsal karar verme sürecini etkileme yetisidir. Sözü edilen toplumsal kararlar, toplumun tamamını ilgilendiren makro düzey kararlar olabileceği gibi, toplumun büyük çoğunluğunu etkileyecek türden meso düzey kararlar veya belli bir toplumsal kesimi ilgilendiren mikro düzey kararlar da olabilir. Karar verme sürecini etkileme ise, karar verme sürecine katılım şeklinde “doğrudan”olabileceği gibi; lobicilik, baskı grubu oluşturma, kamuoyu yaratma şeklinde “dolaylı” yollardan da olabilir.

Elit kavramı, yalnızca, zorunlu olarak üst tabakadaki bireyleri içermez. Elit üst tabaka üyesi olabileceği gibi, alt toplumsal tabakaların üyeleri içinden de olabilir. Ayrıca elit, kapitalist sınıf veya üst toplumsal sınıf üyeliği anlamına da gelmez. Üst sınıfın yanı sıra, orta sınıf veya işçi sınıfından bireyler de olabilir. Bu tanımlamada kullanılan üç temel kriter; “güç (iktidar)”, “kontrol” ve “etki”dir.

Bu konuda açıklık getirilmesi gereken belki de en önemli nokta, elit (seçkin) kavramının hiç bir değer yükü taşımadığı gerçeğidir: Elit tamamen nötr bir kavramdır ve olumlu ya da olumsuz hiç bir değer yükü taşımaz. Daha açık bir anlatımla, sosyolojik anlamda elit ya da seçkin demek asla en akıllı, en zeki, en yetenekli, en becerikli, ahlaki ve insani nitelikler bakımından en üstün demek değildir. Kavramın kapsamına giren bir birey, sözü edilen bu nitelikleri taşıyor olabileceği gibi, bu niteliklerin bir kısmını hatta hiç birini taşımıyor da olabilir.

Metodolojik temelden hareketle yapılan tanımlamalar, teorik tanımlamalara oranla daha dar kapsamlıdır. Böylesi tanımlamalar da, daha pratik ve işlevsel hedefler gözetilir. Metodolojik açıdan, konuyu daha basite indirgeyip daha operasyonel kılmak için, “konumcu yaklaşım” ya da “kararçı yaklaşım” kullanılabilir. Konumcu ve kararçı yaklaşımlardan hareket edildiğinde elit, önemli toplumsal kurumların en üst ya da karar verme sürecine en yakın konumlarını işgal eden bireylerdir. Temel toplumsal kurumların başında ise hiç kuşkusuz siyaset, ekonomi, askeriye, yargı, eğitim, medya vb. gelir.

2.2. SİYASİ ELİTLER

Konumsal yaklaşımdan hareketle siyasi elitler, siyaset kurumu içinde en üst ya da en üste yakın konumları işgal eden bireyler olarak tanımlanabilir. Siyasi parti liderleri, siyasi partilerin genel sekreterleri ve en etkili diğer üst

kurul üyeleri, hükümet başkanları ve bakanlar, meclis başkanları, Cumhurbaşkanı ya da devlet başkanı gibi elitler bu tanım kapsamında incelenebilir (Arslan, 2000: 504).

2.3. GÜÇ (İKTİDAR)

Güç, iktidar ya da erk, bir sosyal ilişkiler sistemidir ve sosyal ilişkiler dizgesi içerisinde anlam kazanır. İnsanlar, ancak diğer insanlarla ilişki içine girdiğinde güç olgusundan söz edilebilir. Kavram; kontrol, sahiplik ve etki (karar verme sürecinde etkili olma) kavramları ile yakından ilişkilidir. Kısaca güç ya da iktidar, toplumsal kararların şekillenmesinde etkili olma ve karşıtlarının direncine rağmen amaçlarını gerçekleştirebilme, isteklerini yaptırabilme yeteneği olarak tanımlanabilir.

3. ELİT TEORİSİ

Toplumların “iktidar yapısı” ve toplumdaki “güç (iktidar) ilişkileri”ni anlayıp açıklamayı hedefleyen sosybilimciler dikkat ve enerjilerini “eşitsizlik” kavramı üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Bu konudaki teorik yaklaşımlardan birisi de “Elit Teorisi” dir. Kendi içinde 4 ayrı teorik kola ayrılan elit teorisi, toplumdaki elit-halk farklılaşmasını analiz ederken “iktidar” ve “etki” olgularından hareket eder. (Arslan, 1998: 26-46)

a. Çoğulcu (Pluralist) Elit Anlayışı

b. Elitist (Seçkin) Elit Anlayışı

c. Demokratik Elit Teorileri.

d. Demo-Elit Yaklaşım (Demokratik elit teorisinin bir açılımı olarak da kabul edilebilir).

Elit teorisi toplumu “azlar” ve “çoklar” olarak iki kategoriye ayırır. Az’lar toplumdaki erk’in sahibidirler ve çoklar’ı yönetirler. Yöneten toplumsal erk, az’ların tekelindedir ve hayati toplumsal kararlar bu azınlık grup tarafından verilir. Erki tekelinde tutan azlar “elit”, rolleri ve rotaları genellikle azlarca belirlenen çoklar ise “halk” olarak adlandırılır.

Demokratik elit teorisinin bir açılımı olan demo elit perspektif ise toplumların iktidar yapılarını incelerken üçlü bir kategorileştirmeden yola çıkar. Bu teoriye göre toplumların iktidar yapıları, elitler, alt elitler ve halktan oluşan üçlü bir görünüm sergiler. Toplumun güç (iktidar) pastasından en fazla payı alanlar, temel toplumsal kaynakları kontrolünde tutan elitlerdir.

Elitlerle halk arasında köprü görevi de üstlenen alt elitler, elitlerin işgal ettiği konumlardan hemen sonra gelen konumlarda bulunurlar ve iktidar yapısı içerisinde orta derecede güç sahibidirler. Temel toplumsal kaynaklardan ve toplumsal güçten en az oranda pay sahibi olan kesim ise halktır. Demo elit perspektif içinde halkın ayrı bir yeri ve önemi vardır. Elitler

ancak halkla var olabilirler ve amaçlarını da ancak halkla ve halkın açık desteğiyle gerçekleştirebilirler.

Demo elit-perspektifin üzerinde en çok durduğu konu elitlerin göreceli bağımsızlığıdır. Bu yaklaşıma göre elit bağımsızlığı, kurumların bağımsızlığından ve elitlerin pluralizminden çok daha farklıdır ve elitlerin temel toplumsal kaynaklardan bağımsızlığı anlamına gelir. Toplumsal kaynaklar maddi kaynakların yanı sıra maddi olmayan kaynakları da kapsar.

En önemli toplumsal kaynaklar arasında fiziksel kaynaklar, kurumsal-yönetimsel kaynaklar (bürokratik organizasyonlar), sembolik kaynaklar (bilgi ve enformasyon gibi), sosyal-psikolojik kaynaklar ve bireysel kaynaklar (karizma, enerji, zaman ve motivasyon gibi), ekonomik ve mali kaynaklar (sermaye, üretim araçları, girişim gibi) sayılabilir. Bu kaynaklar çoğunlukla birbirleriyle ilişkili ve içiçe olup farklı kombinasyonlar içinde bir arada bulunurlar. Bu yaklaşımın üzerinde önemle durduğu bir başka konu ise elitlerin dayanışmasıdır. Demokratik düzenin sağlıklı bir şekilde işlemesi, demokrasinin gelişebilmesi, toplumsal düzenin ve toplumun huzurunun sürmesi için, elitlerin bağımsız olmaları ve ülke koşulları gerektirdiğinde iş/güç birliği yapmaları zorunlu ve kaçınılmazdır.

4. YETMİŞBEŞ YILIN PORTRESİ: KURUCU MECLİS'TEN 1995'E TÜRK SİYASİ ELİTLERİNİN TOPLUMSAL PROFİLLERİ

Türk siyasi elitlerinin toplumsal özgeçmişlerinin incelenmesi ve sosyal anatomilerinin ortaya konması, yalnızca Türk toplumunun iktidar yapısını daha iyi anlaşılması açısından değil, aynı şekilde Türkiye'de yaşanan bir çok sosyal ve siyasi gelişmelerin değerlendirmesinin daha tarafsız bir şekilde yapılabilmesi için de büyük önem taşır. Buldukları konum, kontrol ettikleri toplumsal kaynaklar ve sahip oldukları güç bakımından toplumun hiyerarşik yapısının en üst katmanlarını oluşturan siyasi elitler, diğer bazı elit grupları ile birlikte, yalnızca toplumda uyulması gereken kuralları belirlemekle kalmazlar, aynı zamanda milyonlarca insanın rollerini de belirlerler. Toplumun kaderinin yanı sıra, bireylerin kaderini de onlar çizerler diyebiliriz.

1920'den bu yana Türkiye'nin yaşantısını elitler yönlendirmiş, toplumun rotasını çizmiş, devlet ve toplumun portresini şekillendirmişlerdir. Bu özellikleri ile yalnızca Türkiye'nin yararına sonuçlanmış isabetli kararların onurunu değil, aynı şekilde toplumsal hüsrana ve hezimetlerle sonuçlanan hatalı seçimlerin, yanlış kararların sorumluluk ve utancını da onlar taşırlar. Bugün de bütün bu süreç ve gerçeklikleri şekillendirmekte olan yine elitler olup gelecekte de yine büyük ölçüde onlar olacaktır.

Toplumun ve bireylerin yaşamlarının, böylesine etkin yönlendiricisi konumunda bulunan Türk siyasi elitlerinin toplumsal özgeçmişlerinin araştırılmasına yönelik gerçekleştirilen çalışmada (Arslan, 1995) şu bulgulara ulaşıldı: Türkiye’de siyasi gücün toplumsal kesimler arasında dağılımı konusunda büyük bir eşitsizlik söz konusudur. Klasik demokrasi teorisinin “salt eşitlikçilik” ilkesinin tam tersi olan bu durum, gelişmekte olan toplumların yanı sıra, gelişmiş varsayılan batılı toplumlarda da gözlemlenebilir.

Elit grupları içinde, bazı toplumsal gruplar önemli oranda temsil edilirken, öteki toplumsal kesimler toplum içindeki varlıklarına oranla çok daha az oranda temsil edilmektedirler. Bu durum Türk siyasi elitleri için de geçerlidir. Söz konusu elit grubu özellikle yaş, cinsiyet, mesleksel özgeçmiş, eğitim düzeyi ve görülen eğitimin türü gibi sosyal değişkenler açısından ele alınıp incelendiğinde bu eşitsizlik açık bir şekilde görülmektedir.

Batıda sıkça kullanılmaya başlayan kavramlardan biri olan “ageizm”, dilimize “yaşçılık” olarak çevrilebilir. Yaş ayrımı ya da belirli bir yaş grubunun aşırı egemenliği anlamına gelen yaşçılık realitesi, Türk siyasetinin de ayrılmaz olgularından biridir. Tablo 1-a ve 1-b’de de görüldüğü gibi, kurucu meclisten günümüze kadar geçen yaklaşık 75 yıllık süreç içerisinde görev yapmış bütün milletvekilleri incelendiğinde, Türk siyasi elitlerinin yaş ortalamasının yaklaşık olarak 45 olduğu görülür. Karar verme sürecinde etkili konumda bulunan üst siyasi elitlerin ortalama yaşı çok daha yüksektir. Cumhurbaşkanlığı, başbakanlık, meclis başkanlığı, etkili bakanlıklar gibi politik yaşantımızın en etkin konumlarında görev yapmış siyasi elitlerin yaş ortalaması 54-55’e yaklaşır.

Tablo: 1-a

Türk Siyasi Elitlerinin İlk Seçildiklerinde Ortalama Yaşı (1920-1954).

	PARLAMENTO DÖNEMLERİ									
	1920	1923	1927	1931	1935	1939	1943	1946	1950	1954
Ortalama Yaş	43.0	42.3	43.3	43.4	45.0	46.1	45.9	46.2	45.9	43.9

Kaynak: Arslan 1995’ten Türkçe’ye çevrilip yeniden uyarlandı.

Cumhuriyet Dönemi (1920-1995)
Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profili

OGÜ SOS. BİL. DER. 2001 / 2

Tablo:1-b

Türk Siyasi Elitlerinin Ortalama Yaşı (1957-1991).

	PARLAMENTO DÖNEMLERİ									
	1957	1961	1965	1969	1973	1977	1983	1987	1991	Genel Yaş Ortalam.
Ortalama Yaş	45.8	43.6	44.7	45.3	45.3	46.0	47.8	43.3	45	44.8

Kaynak: Arslan 1995'ten Türkçe'ye çevrilip yeniden uyarlandı.

Tablo-2

Türk Siyasi Elitlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

PARLAMENTO DÖNEMLERİ	CİNSİYET (%)	
	KADIN	ERKEK
1920	-	100
1923	-	100
1927	-	100
1931	-	100
1935	3.8	96.2
1939	3.4	96.6
1943	3.2	96.8
1946	1.8	98.2
1950	0.6	99.4
1954	0.7	99.3
1957	1.3	98.7
1961	0.6	99.4
1965	1.7	98.3
1969	1.1	98.9
1973	1.3	98.7
1977	1.3	98.7
1983	2.8	97.2
1987	0.8	99.2
1991	1.8	98.2
BÜTÜN DÖNEMLERİN ORTALAMASI	1.4	98.6

Kaynak: Arslan 1995'ten Türkçe'ye çevrilip yeniden uyarlandı.

Siyasi elitlerle ilgili bir başka önemli bulgu “cinsiyetçilik” olgusudur. Sosyal bilimler literatürüne “sexism” ya da “genderism” olarak geçmiş olan “cinsiyetçilik”, belli bir toplumsal grubun, cinsiyet temeline dayanan fiziki özelliklerinden dolayı öteki toplumsal gruba (cinsiyet grubuna) baskın olması durumudur. Cinsiyet ayrımcılığı hemen her toplumda ve hemen her dönemde kadınların aleyhine olmuştur. Cumhuriyet’ten günümüze Türk siyasi elitlerinin % 98’inden fazlasının erkek olduğu gerçeği saptandığında, cinsiyetçiliğin ülkemizdeki boyutları daha iyi anlaşılabilir. Bu konu ile ilgili bulguların ayrıntısı Tablo 2’de verilmiştir.

Burada vurgulanması gereken bir başka gerçek, Türk kadını Cumhuriyet döneminde, 75 yılı aşan süreç içinde en yüksek temsil edilme oranına, büyük önder Atatürk’ün döneminde, 1935 yılındaki seçimlerde ulaşmıştır. 1935 yılında parlamentoya 18 kadın milletvekili seçildi ve bu sayı, yaklaşık olarak % 4’lük bir orana karşılık gelir. Hatırlatmakta yarar var, kadınlarımıza milletvekili seçme ve milletvekilliğine seçilme hakları ilk kez 1934 yılında, çağın lideri Mustafa Kemal Atatürk tarafından verildi. Ve yine hatırlatılmasında büyük yarar var, kadınlarımız bu haklarına birçok ülkenin kadınlarından çok daha önce sahip oldu. Ne var ki, bu güzel ve o günün koşullarında değerlendirildiğinde çağ ötesi atılım, geliştirilerek sürdürülemedi.

Elitlerin dolaşımı sürecinde belirleyici rol oynayan bir başka çok önemli evrensel faktör ise eğitimidir. Genel olarak incelendiğinde, Cumhuriyet’ten günümüze Türk siyasi elitleri eğitim düzeyleri bakımından, Türk toplumunun o dönemlerdeki genel eğitim düzeyi ile karşılaştırıldığında, elitist bir görünüm arz eder. Türk parlamentosu üyelerinin eğitim düzeyi bakımından, hemen her dönem, Türk toplumunun genel eğitim durumunun çok üzerinde bir görünüme sahip olmuştur. Bu durum çağdaş Türk siyasi elitleri açısından da aynıdır.

Bu bulguya, kendine özgü bir yapıya sahip Kurucu Meclis’te de rastlanır. Yoklukları ve yoksullukları simgeleyen 1920’li yılların Türkiye’sinde de, Türk siyasi elitlerinin nüvesini oluşturan meclis üyeleri de, o günün Türkiye koşulları açısından ele alındığında, oldukça yüksek bir eğitim düzeyine sahiptir. Tablo 3’te de görüldüğü gibi, ilk meclisteki milletvekillerinin yarıya yakını yüksek eğitimlidir. Medrese, harp okulu, yurt dışı eğitimi ve benzeri eğitim durumları, rahatlıkla o günün koşullarında yüksek öğrenim kategorisinde ele alınabilir. İkinci dönem mecliste ise, parlamenter Türk siyasi elitlerinin eğitim düzeyi çok hızlı bir artış göstermiştir. 1923 parlamentosunu oluşturan milletvekillerinin, yaklaşık yüzde 65’i yüksek eğitim düzeyine sahiptir. Bu rakam, yüksek eğitime sahip siyasi elitlerin oranında, kurucu meclise oranla yüzde elliye aşan bir artış ifade eder.

Cumhuriyet Dönemi (1920-1995)
Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profili

Tablo 3

Türk Siyasi Elitlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Parlamento Dönemleri	EĞİTİM DÜZEYİ (%)			
	Üniversite	Lise	Ortaokul	İlkokul
1920 (*)	42.2	3.6	21.1	6.8
1923	65.2	3.6	12.3	3.3
1927	70.3	4.5	12.5	3.0
1931	68.6	3.7	11.5	6.9
1935	75.7	3.5	10.5	4.2
1939	77.8	0.4	9.5	3.1
1943	77.9	5.3	8.5	3.0
1946	72.6	5.0	12.8	5.4
1950	72.0	9.1	10.3	5.0
1954	75.5	8.7	9.8	3.9
1957	71	10.8	9.8	6.1
1961	75.7	9.9	9.5	3.8
1965	78.1	10.1	8.5	2.2
1969	73.6	11.1	8.6	5.8
1973	77.5	6.9	8.4	6.2
1977	76	7.9	7.4	8.5
1983	86	7.8	2.1	4.1
1987	83.8	6.2	6.2	4.1
1991	82.3	4.7	8.7	4.3
Aritmetik Ortalama	76.1	7	9.1	4.7

Kaynak: Arslan 1995'ten Türkçe'ye çevrilip yeniden uyarlandı.

Türk siyasi elitlerinin eğitim durumlarındaki bu nice artış, devam eden dönemlerde de sürmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında görev yapmış milletvekilleri arasında, yüksek eğitim düzeyine sahip milletvekillerinin oranı Üçüncü dönemden itibaren, 1931 parlamentosu dışında, her zaman yüzde 70'lerin üzerinde olmuştur. 1980'lerde ve 1990'lı yıllarda ise bu oran yüzde 80'lerin üzerine çıkmıştır.

Çalışmada ortaya konulan bir başka önemli nokta mesleklerin siyasi hayatta temsili ile ilgilidir. Tablo 4-a ve 4-b'de ayrıntılı olarak değinildiği gibi, Cumhuriyet'ten günümüze Türk siyasi elitleri içinde hukukçular ile sivil

bürokrasi-yöneticilik kökenli milletvekillerinin ezici bir üstünlüğü görülür. Üçüncü baskın meslek grubu ise askerliktir. Demokratik sistemlerde, teorik olarak büyük bir potansiyel güce sahip olan geniş halk kitleleri, realitede karar verme sürecinde pek de etkili olamamaktadırlar. Halen toplumumuzda en büyük iki meslek grubunu oluşturan küçük çiftçi ve işçiler, aynı zamanda mecliste en az oranda temsil edilen iki meslek grubudur da.

Tablo 4-a

Türk Siyasi Elitlerinin Sahip Olduğu Mesleklere Göre Dağılımı

PARLAMENTO DÖNEMLERİ	MESLEKLER (%)					
	Sivil Büro. & Yönetici	Hukukçu	Mühendis & Mimar	Topçu	Müteahhit	Tıbbi Bilimler
1920 (*)	23	13	-	4	-	1
1923	25	12	1	7	-	-
1927	25	12	1	8	-	1
1931	20	13	1	7	-	1
1935	19	12	1	9	-	2
1939	18	13	1	11	-	2
1943	19	17	2	10	-	2
1946	14	19	2	11	-	3
1950	10	26	4	13	-	2
1954	9	27	4	11	-	2
1957	-	-	-	-	-	-
1961 (**)	13.9	29.9	1.8	8.7	-	-
1965	20.5	26.8	1.8	5.3	-	-
1969	20.5	25.5	2.2	5.6	-	-
1973	21.8	25.4	2.9	5.1	-	-
1977	25.4	20.3	3.3	3.8	-	-
1983 (***)	32.1	15.8	2.6	3.4	6.0	3.4
1987	32.8	18.7	3.7	1.7	8.7	5.4
1991	26.0	13.0	1.4	4.3	9.0	5.1
Ortalama Oran	21	19	2	7.2	(7.9)	(2.3)

Kaynak: Arslan 1995'ten Türkçe'ye çevrilip yeniden uyarlandı.

Tablo 4-b

Türk Siyasi Elitlerinin Mesleksel Özgeçmişleri (4-a'nın devamı)

PARLAMENTO DÖNEMLERİ	MESLEKLER (%)					
	Eğitimci	Asker	Sanayici- Tüccar	Çiftçi	Sendikacı	Öteki Meslekler
1920 (*)	5	15	13	-	-	27
1923	9	20	8	-	-	17
1927	10	19	10	-	-	15
1931	9	16	11	-	-	20
1935	11	18	11	-	-	16
1939	13	16	13	-	-	13
1943	14	14	9	-	-	11
1946	11	11	15	-	-	12
1950	6	6	19	-	-	15
1954	8	4	19	-	-	16
1957	-	-	-	-	-	-
1961 (**)	3.4	6.7	19	12.2	-	3.4
1965	6.4	8.5	14	7.6	-	9.1
1969	7.1	5.6	14.5	10.5	-	6.7
1973	8.8	3.5	14	9.6	-	5.2
1977	6.2	2.7	15.9	9.7	-	7.4
1983 (***)	8.5	6.5	15.5	- (X)	2.8	3.4
1987	5.8	0.4	12.4	-	2.5	5.8
1991	10.8	2.2	18.4	-	1.4	8.3
Ortalama Oran	8	9.8	14	(10)	(2.2)	11.7

Kaynak: Arslan 1995'ten Türkçe'ye çevrilip yeniden uyarlandı.

(*) 1920-1957: Frey (1965: 281)'den yeniden uyarlandı.

(**) 1961-1977: Yücekök (1983:165)'den yeniden uyarlandı.

(X) 1983-1991:

(X) : 1983, 1987 ve 1991 dönemlerinde, meslekleri arasında çiftçiliği de sayan elitlerin hemen hepsi ikinci ve üçüncü mesleklere de sahipti. Bu sebeple çiftçiler için ayrı bir kategori oluşturulmadı. Bunun yerine o günün Türkiye'sinde dominant olarak kabul edilebilecek meslekler dikkate alındı.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse; toplumların iktidar yapıları yaş, eğitim, cinsiyet, meslekler ve bazı öteki kriterler bakımından eşitsizlikçi bir görünüm sergiler. Bu durum Türkiye için de geçerlidir. Türk siyasi elitleri, orta ve ortanın üstü yaştaki, üniversite mezunu, sivil bürokrasi-yönetici ve hukukçu kökenli erkeklerin, egemen olduğu bir elit grubudur.

Sözün özü, bu eşitsizliğin nedenleri ve kaynakları, değiştirilip değiştirilemeyeceği; bu görünümün değişmesi/değiştirilmesi gerekli ise nasıl ve ne şekilde gerçekleştirilebileceği; uzun yıllar yaşana gelmiş ve günümüzde yaşanmaya devam eden Türkiye'nin bazı çok önemli sosyal ve siyasi sorunlarının bu sosyal anatomikle ilişkisinin olup olmadığı; varsa ne tür ilişkiler olduğu ve bunlar gibi daha birçok konular, üzerinde önemle durulması önerilebilir.

KAYNAKLAR

ARSLAN, A. (2000), "Cumhuriyet'ten Günümüze Türk Siyasi Liderleri: Atatürk'ten Demirel'e Üst Siyasi Elitler", Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c. 8, s. 2/200, ss. 499-514.

ARSLAN, A. (1998), "The Theories On Inequality: Elite Theory and Class Theory", 18 march 1998, Guildford: University of Surrey, Department of Sociology (Konferans Notları).

ARSLAN, A. (1995), Turkish Political Elites: Social Construction of Turkish Political Elites and Top Political Leadership in Turkey, Guildford: University of Surrey, Department of Sociology (Yayınlanmamış MSc Tezi).

FREY, W.F. (1965), The Turkish Political Elite, Massachusetts: MIT Press.

YÜCEKÖK, A.N. (1983), Türkiye'de Parlamento' nun Eyrimi (The Evaluation of the Parliament in Turkey), Ankara: Ankara Üniversitesi